

VILNIAUS IŠVADAVIMO DALYVIS

IPOLITAS PETROŠIUS

Nuotraukose: viršuje – puskarininkis Jonas Petrošius (1917 09 23–1984 06 03), Nepriklausomos Lietuvos savanoris, 1939 m. spalio 10–29 dienomis dalyvavęs Vilniaus išvadavimo kovose. Nuotrauka iš Ipolito Petrošiaus archyvo; viršuje: Vilnius – Katedros aikštė ir paminklas karaliui Mindaugui Gedimino kalno papėdėje (skulptorius Regimantas Midvikis, architektai A. Nasvytis, R. Krištapavičius, I. Alistraitė, 2003 m.). D. Mukienės nuotraukos

Kai 1918 m. vasario 16 d. buvo paskelbtas Lietuvos tarybos aktas, apie Nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimą su sostine Vilniumi, mano vyriausias brolis Jonas Petrošius buvo tik penkerių metų amžiaus. Tik ką atkurta Lietuvos valstybė ir jos piliečiai tais metais buvo daugybės politinių įvykių liudininkai. 1920 m. liepos 12 d. Lietuva su Sovietų Sąjunga sudarė taikos sutartį, kurioje sakoma, kad Rusija pripažįsta Lietuvos valstybės savarankiškumą, nepriklausomybę ir jos sostinę Vilnių. 1920 m. spalio 7 d. Suvalkuose buvo pasirašyta kita sutartis – šį kartą jau su lenkais. Joje sakoma, kad Vilnius ir jo sritis priklauso Lietuvai. Po dviejų dienų lenkų generolas L.Želigovskis, remiamas lenkų karinių dalių, tą sutartį sulaužė ir okupavo Vilnių. 1939 m. kovo 22 d. Klaipėdos kraštą atplėšė Vokietija, o rugpjūčio 23 d. tarp Vokietijos ir

Rusijos buvo pasirašyti slaptieji J. Ribentropo – V. Molotovo protokolai. 1939 m. rugsėjo 1 d. prasidėjo Antrasis pasaulinis karas. Vokiečiai be didesnio vargo užėmė Lenkiją, 1939 m. spalio 10 d. Lietuva su Sovietų Sąjunga pasirašė savitarpio pagalbos sutartį, pagal kurią Vilnius ir jo krašto dalis paskelbta Lietuvos teritorija, mainais už leidimą steigti Raudonosios armijos bazes Lietuvoje.

Mano brolis Jonas Petrošius, dar besimokydamas Gorainių kaimo (Šilutės r.) pradinėje mokykloje, paskatinintas mokytojo Juozo Pauliaus, pradėjo dalyvauti Vilniui vaduoti sąjungos veikloje. Kiekvienais metais Vilniaus okupacijos dieną – spalio 9-ąją – jis gėdavo Vilniaus kartu su visa Lietuva, giedodavo „Tautos giesmę“ ir „Ei, pasauli! Mes be Vilniaus nenurimsim...“ Būdamas 21 metų amžiaus, 1939 m. pavasarį savanoriu iš Gorainių kaimo išėjo į

Šiu metu vasara Lietuvoje nacionalinė UNESCO komisijė išplatėna informacinį pranešėmą, ka 2009 m. lėipas 30 d. i Tarptautini UNESCO registra „Pasaulė atmintė“ itrauktė ēr 1989 m. rugpjūtė 23 d. ivikosė Baltėjės kelė akcėjė žimou dokumentā.

Simbolėška, ka tuoks pripažėnėms ivika jubiliejėnės „Baltėjės kelė“ metās. Rogpjūtė 23 dėina daug kas, je ēr pakartuotėnā nedalėvava „Baltėjės kelė“ akcėjuo, so jaudolio prisėmėnė tou

„BALTĖJĖS KELS“: jau 20 metu, kėp stuovė- jiem sosėkėbė ronkuom...

„Baltėjės kelie“. Portėgrapėjės iš Mukienės Danutės arkėva

dvasėni pakėlėma, katros bova apiemės vėsa Lietova Atgėmėma pradiuo, ka i „Baltėjės“ kieli soejė, sovažiava, soskrėda vėsė geruos valės, sava šaliū nepriklausuomėbės siekė lietovė, latvė, estā ēr anū prietelė. Bovuom tamė kelie ēr mes, dabartėnė žornala „Žemaitiu žemės“ leidieljė, tuokart dar tik svajuotė galiejė aplė sava krašta kultūrėni leidėni. Koklės tuos mūsa anū dėinū portėgrapėjės, bet dėdlė brangės.

karinę tarnybą. Iš pradžių tarnavo vos 20 km nuo gimtinės – Žemaičių Naumiestyje. Čia jis davė priesaiką ir tapo Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės kariu. Vėliau visą jų dalinį iš Žemaičių Naumiesčio perkėlė į Tauragę. Trumpam buvo priimtas į karinį orkestrą. Netrukus dalinį perkėlė į Viduklę. Kai mama sužinojo, kad Jono dalinys ruošiasi žygin į Vilniaus kraštą, pėsčiomis įveikė apie 90 km ir aplankė savo pirmąjį sūnų Viduklėje.

1939 m. spalio viduryje pulkas žygiavo Vievis–Vilnius kryptimi. Jonas dalyvavo 1939 m. spalio 10–29 dienomis vykusiame puilime, kurio metu lietuviai siekė susigrąžinti Vilnių. Šiose kovose jis buvo sužeistas į koją.

Praėjus metams po šių įvykių, Jonas viename iš savo laišku, rašytų tėvams, dalinasi įspūdžiais iš 1939 m. išvaduojo Vilniaus:

„Dabar grįžome iš pasivaiškėjimo. Su orkestru vedžiojo visą pulką po miestą. Gražiai visus aprengė. Apėjome keliasdešimt gatvių ir padarėme kokį 12 km kelio. Žinote, ten, kur gatvėse daugiau žmonių, visi šaukia: „Valio! Tegyvuoja Lietuvos korpuso kariai! Tegyvuoja Lietuvos Respublikos kariuomenė!“ Žmonės sveikina įvairiausiais šūkiiais. Mus krečia šurpas. Žinai, eini pagal trunkų maršą kartu su 35 žmonių orkestru. Vilniuje labai daug lietuvių ir visi mus gerbia, visiems patinka mūsų kariuomenė. Tiktai lietuviai taria žodžius, kaip smagu ir gražu.“

1940 m. birželio 15 d. Lietuvą okupavo Sovietų Sąjungos kariuomenė. 1940 m. naktį iš liepos 11 į 12 dieną NKVD darbuotojai suėmė apie 2 tūkstančius Nepriklausomos Lietuvos politinių ir visuomenės veikėjų, inteligentų, pramonininkų ir administracijos pareigūnų. 1940 m. rugpjūčio 3 d. Rusija galutinai aneksavo Lietuvą. 1941 m. birželio 14 d. prasidėjo pirmieji rusų organizuoti masiniai Lietuvos gyventojų trėmimai į Sibirą, o po 10 dienų. (1941 m. birželio 24 d.) Vilnių okupavo vokiečiai. Tokiu būdu broliui Jonui karinės tarnybos metu teko būti komanduojamam trijų valdžių, nors priesaiką davė tik Nepriklausomai Lietuvai. Vilnių užėmus vokiečiams, Joną greitai pa-

leido į namus. Dar prieš išvykdamas namo, jis susirgo vidurių šiltine. Sirgo sunkiai ir jau niekas nesitikėjo, kad išgis, tačiau išgijo ir po to dar ilgai gyveno. Mirė jis prieš dvidešimt penkerius – 1984-aisiais. Mums prisiminimui paliko tik rašytą laišką iš Vilniaus, vieną nuotrauką, kurioje jis įamžintas su Nepriklausomos Lietuvos kario uniforma, ir nemažai pasakojimų, apie savo tarnybos laiką Lietuvos kariuomenėje. Nusikeldavo jis prisiminimais į praeitį tik tada, kai mūsų negirdėdavo sovietų valdžios slapukų ausys.

Aš, norėdamas pagerbti brolio žygdarbį ir paminėti Vilniaus išvadavimo 70-meį, 2009 m. spalio 28 dieną pakviečiau du puskarininkio Jono Petrošiaus (1917–1984) anūkus, dabar gyvenančius Vilniuje – Arentą Petrošių ir Arūną Dubinską, ir pasiūliau visiems kartu prisijungti prie Lietuvių tautinio jaunimo sąjungos (pirmininkas Julius Panka) organizuojamų eitynių nuo Aušros Vartų, Pilies gatvė link Katedros aikštės. Organizatorių sumanyta eisena turėjo pakartoti 1939 metų spalio 28 dienos Lietuvos kariuomenės, įžengusios į atgautą Vilnių, judėjimo maršrutą. Gražiamė ir taikiame žygyje dalyvavo daugiau kaip 200 patriotiškai nusiteikusių jaunuolių, pagyvenusių žmonių, daug žurnalistų. Gatvėje jau buvo tamsoka. Tvarkingai surikiuota, trispalvėmis vėliavomis ir deglais pasipuošusi kolona pajudėjo Katedros link. Viena trispalvė buvo itin didelė. Ją jaunimo grupė nešė iškėlusī virš savo galvų. Žygeiviai užtraukė visiems žinomą dainą „Oi, neverk matušėle“, o kiek vėliau – „Vai, ko nusižvengei“. Eidami Didžiąja ir Pilies gatvėmis, visi daug kartų skandavo: „Lietuva! Lietuva!“ Galiausiai eitynių dalyviai sustojo prie Gedimino paminklo. Organizatoriams ir eisenos dalyviams padėkos ir sveikinimo žodžius pasakė Kovo 11-osios Akto signataras Kazimieras Uoka bei Lietuvių tautinio centro (LTC) pirmininkas Marius Kundrotas. Tada buvo sugiedota „Tautiška giesmė“. Šventė baigėsi, o mes, eisenos dalyviai, ir visi kiti lietuviai, su pasididžiovimu galime drąsiai ištarti: „Senasis Vilnius yra mūsų ir visada mūsų bus!